

ցաւ իր գործերը և վաճառականական տուրևառութիւնները լաւ կերպով ի գլուխ հանելու, յորում մեծ խոհեմութիւն ցոյց տուաւ, ինչպէս նաև վարժման եղանակաւ՝ Սպահանի մէջ բնակող նշանաւոր ազգայնոց և եւրոպացւոց հետ: Մի քանի տարի վերջը մեռաւ Աստրախանի մէջ իբրև բարի կաթողիկ, յամօթ իր ազգակից բաժանեալ եպիսկոպոսաց, և հետը գերեզման տարաւ իր կարծեցեալ իրաւունքը, Հայաստանի ապագայ թագաւորութեան կանգնման մասին:

Իսրայէլ Օրիի այս դեսպանութիւնը թէպէտ և պարսից պետութեան կասկածած չարիքը չպատճառեց, սակայն ուրիշ անդարմանելի փնաս մը յառաջ բերաւ, որ յետոյ պատճառ եղաւ նոյն պետութեան բոլորովին կործանման, ինչպէս պիտի տեսնենք յաջորդ յօդուածին մէջ:

2. ԵՍՍԻՒ Վ. ՏԱՅԵՑԻ

Շարայարեյի

Պարտիզակ

Ի ՄԱՀ ԱՄԻ ՀՆՈՅ

ԵՒ

Ի ԾՆՈՒՆԴ ԱՍԱՆՈՐՈՅ

1913-1914

Յօրհասական երկանցն ի ցաւս Ամանակ, Սեպտեմբրի մամուրպոյ ի յոյզ կան խոռով՝ Անլոյս երկինք՝ և դիւական շունչ ի ծով. Բոլորածիր վերջին աւուրք են ամի. Երկիր համայն այլակերպեալ սասանի: Յաւիտենիցն ընդ հուպ բացցի տապանակ եւ ի նորին ալուցս անել Տիեզերացըս շահապետ Արկայի շղթայց լուծ կապանել, — Եւ կորիցես՝ Ա՛մդ Հին՝ յաւէտ...

* *

«Այլ միշն ոգիքդ են ի դա,
— Զայնէ ամբոխ աղէկէզ, —
Արկցուք խառան ի կոկորդ,
Ե՛կ թաղեցուք զայդ Յուդա,..
Ըզմեր սրբախցըս պարտէզ
Մըշակեսցէ նոր Այգորդ»...

Սակաւաւոր դասակ փոքունց
Բերկրեալ յաջողն իւր յառատ հունձ
Զիդս ըզմացի մեծածայն.
— «Հայր հայրենեաց՝ իրաւարար ճշմա՛րիտ՝
կեցցէ՛ յամայր մեր արքայն...
Ո՛չ սարդենեաց կամ արծաթոյ սին պըսակ,
Այլ մեք զակունս յեռեալ ի ճոխ մարգարիտ,
Ա՛մ Ալևոր, առ արժանիդ մատուցաք»...
Իսկ ծերունիդ ընթայ ի շեշտ անայլայլ.
Ամենածախ իբրու զկայծակ հըրափայլ
Յըսկայական ի քայլափոխս իւր ոտից
Արկ յափսթերս ըզՄարդկութիւն վիրաւից...

Հէ՛ք և պանդրոյ՝ արարած,
Ըզհետ մըտեալ բիւր փառաց...
Ըզսընտոի իւր երևոյթ ոչ գիտէ,
— Այլ սթափեանց, իշխող Դարուց ոգիդ է:

Միրանի ծով՝ այգ ոսկեծին՝
Երկնից դրունք ըզվարդենի ասր զգեցցին.
Մասեացն ի բարձր գագաթ
Հայ հայրենեաց եկայք Մուսայիդ ի հանդէս,
Սիրտ անձկայրեաց ըզձակաթ
Յամաց հետէ մընայ ձեզ...

* *

Յարքայական ի նարօտ
Եւ դու յառաջ մատիր աստ
Ամանորոյդ առաւօտ
Ե՛լ Մուսայիցդ յառագաստ:

ի բոցավառ թևա արևու գիսաւոր
 Բազմեսցիս զու աւգոստափառ թագաւոր
 Եւ պար նոցին շուրջ ըզքե
 Յաննի՞ծ պըսակ ի պարզեւ
 Եկեալ ի իջես յԱխարատ
 Աւետաւոր ի բարբառ
 Թէ Տէր ազգիդ արար դատ
 Փրկեաց ըզքեզ սիրավառ.
 Վըճարեսցին քո պարտիք
 Աւանդավէպ թերութեանց,
 Հաստատեսցին փառք նախնիք.
 Երկիւղ զըստերցդդ էանց...

*
 **

Բարեա՛ւ գալուստդ Ամանոր,
 — Զորքանիս մեզ թերես շնորհ...
 Բաշխես պարգևս ի ծոցէդ
 ԸզՅոյս, մական քո հրգօր,
 Բանակեցո կացո դէտ
 Զանդորրական թող ըզգօր...
 Ե՛րբ շաքլեսցեն ընծիւղեսցին փառաւոր
 Ի՛նչ ծաղկունք բանաւոր...
 Հող որ զարին բողոքէր
 Հանցէ՛ ըզփառս Արարչին...
 Զարդարեսցէ ինքըն Տէր
 Զիւր ըզպարտեզ առաջին:

*
 **

Տե՛ս, նահապետ Հայկդ Յարէթեան,
 Զանփառունակ տեսցես զերկիրդ ի ծիծաղ
 Սաղարթախիտ ի զալարեաց նոր պատեան
 Հայաստանիդ ըզգօրացեալ տունկ մատաղ:

ՕՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՄԵՌՈՒՄ

• ԵՐԻՏՅԱՍԱՐԳ ԼՅԱՍԱԿԻՆ

Որ փոթորկէն արմատախիլ եղած
 սիրուն ծաղկի մը պէս՝ ու պանդուխտ
 ծիծեռնակի մը բախտով՝ տարածած
 ու անակնկալ՝ մահուան անգութ ուլա-
 թէն տապալեցաւ...

(Առ Ազմուշուր Տիկիմ Կատարիմէ
 Զրախեամ, Սիմֆերոպոլ)

Գարնանագեղ թ'երբէք արեգ մը այգուն
 Արքայական ծիրաններու բոսորէն

Հազիւ անա ոսկեփայլ դէ՛մը սիրուն
 Դիցունհոյ պէս ցոյց տայ մեզի՝ ու նորէն
 Դժոխքի ծուխ մուլթ մուլթ ամպեր
 Գան փոխարկել օ՛րը գիշեր,
 — Ըսէ՛ք ինծի, ո՛վ մարդիկ,
 Ինչո՞ւ էք դուք տրամալիք...
 Կամ երբ տեսնէք վարդի կոկոն մը կար-
 միր
 Դեռ նոր բացուած՝ ու ոստարե՛կ ցօղունն
 իր,
 Ինչո՞ւ համար կը տըհաճի սիրտը ձեր
 Ո՛վ մայրիկներ, ով մէ՛ն ազնիւ կիրթ
 անձեր...

*
 **

— Ո՛հ տըխու՛ր յիշատակ,
 Տըրտմահաղորդ մո՛լթ գիշերներ անյա-
 տակ...
 Ախ, դուք գիտէ՛ք ինչ ըսել է թառամիլ
 Կեանքի վարդին կարմիր կոկոն նորածիլ...
 Բայց բիւր զըրախտ վարդերու՝
 Ամենազարմ պերճ ծաղիկներն աշխարհիս
 Եթէ մէկտեղ փունջ մը կազմէ հրաշալիք,
 Դեռ շատ հեռու շատ հեռու
 Անոնց արժէքն է քան զիս.
 — Ինծի սուգեր յաճախեցէք ու լալիք՝
 Ով սիրելի իմ քուրիկներ, ով մարի՛կ՝
 Ով դու զժրախտ իմ ամուսին թամա-
 րիկ...

*
 **

Ե՛ս իսկ, այո՛, ե՛ս այդ ծաղիկն եմ սի-
 րուն՝
 Աւաղ կեանքիս բեկաւ ոստիկը ճրկուն.
 Աշխարհիս մէջ ապերջանիկ մընացին
 Արեւակից սիրելիներս, անբաղդ կին...
 Տարապայման համառօտ
 Երկինք ինձ կեանք շընորհեց,
 Անուշ մայրիկն յար կարօտ
 Պիտի մընայ՝ զի չէր մերձ
 Իւր սիրելի իւր աննըման որդեկին
 Երբ սա թողուց աշխարհ թըռաւ վեր եր-
 կին...
 — Արեւակից ո՛վ հարազատ սիրելիք՝

Եւ ո՞վ ամէն դուք որ կը կրէք սիրտ
փափկիկ

Լացէք լացէք դառնագին

Լացէք անվերջ անկո՛ւմն անբաղդ անձե-
րու

Երիտասարդ հասակին

Սաղմոսեցէք լացուկոծի ալէլո՛ւ...

Բայց ո՛չ, սակայն մի լաք վրաս դուք
երբէք,

Ո՞վ սիրելի մայր իմ՝ քոյրեր՝ բարեկամք,
ինչո՞ւ լալ երբ համօրէ՛ն մարդ ինձ պէս
հէք՝

Վաղիկ կամ ուշ պիտ' ունենայ հոգե-
վարք...

Ու ինչո՞ւ լալ երբ ճշմարիտ ու անվերջ
կեանքին շրնորհն ինձ սըրուեցաւ երկինք
պերճ...

Մի՛ լար մայրի՛կ, մի՛ լաք քոյրե՛ր՝ եղ-
բայրնե՛ր,

Երջանկութեան ես հոս գազաթն եմ կանգ-
նեմ...

Միսիթ արավամբ, 13 Նոյ. 1913

Տ ա պ ա ն տ գ ի ը

(Սր. Այսին)

Ես որ կեանքէս զըրկուեցայ անվայել,
կը կոչուէի Դանիէլեան Դանիէլ.

— Լացէք լացէք, ո՞վ անցորդներ, իմ վը-
րաս,

Զի անհո՛ւն է աշխարհիս մէջ իմ վրնաս:
Արու գաւակ տասն եղբայրներ էինք մենք,
Աւաղ, եղանք անգուլթ Մահին զոհ ամէնք.
Վերջինն եմ ես ծաղկահասակ ողբալիս.
Քրտան և ութը տարեկան հասակիս

Պերճ արեգակս երկրի համար մըթացաւ,
Մարմնոյս երկինք՝ այս շիրմին տակ մութ
անձաւ...

*
* *

Անխի՛ղճ մանգաղ՝ որ կը հընձնա կեանքը
մեր,

Անվերջ վըշտի դաժան սուրով խոցեցիր

Ծերունի հօրս ու քոյրերուս, ա՛հ, սըր-
տեք...

— Ո՞վ կեանք, Աշխարհ, ո՞վ Յո՛յա՝ դո՛ւն
ալ ես պատիր...

*
* *

Ազատահմիս յոյսը միակ՝ վրան երկրի,
կը կարծէին թէ ցեղն ինձմով պիտ բեր-
կրի...

— Եղո՛ւկ, երկինք չըհաճեցաւ շրնորհել
Որ յաւիտեան անէր մեր տունը նորել:
Լացէք լացէք, ո՞վ անցորդներ իմ վրասս
Զի անհո՛ւն է աշխարհիս մէջ իմ վրնաս,

*
* *

Չորս տարինք Առողջութիւնն անընդհատ
փընտոցի ես՝ բայց չըզտայ՝ այլ միշտ
վատ.

Իւ հուսկ այստեղ՝ օտարական ու պան-
դուխտ

Խրփեցի աչքս. իմ այս վերջին եղաւ
ուխտ.

— Անիծեցէք, ո՞վ սիրելիք, մահն անգութ
Որ տարածամ ձօնեց ինձի տապան մութ:

Հ. Գր. Այսին

Ղարս, 22 Յուլիս 1913

ԻՏԱԼԱՅԻ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՈՒՄԲԵՐԹՕ ՖՐԱՔԿԻՍ

Պէյրութ ցամաք ելած ատենս՝ ուսկից
մտաղիր էի բարձրանալ Տաւրոսի հակ-
ամբուլթեանց շղթաներու մէջէն, դէպի Փոքր
Ասիոյ կեդրոնը, հետս բացի անփորձ
ճանապարհորդի մը թեթեւ պայուսակէն,
կը կրէի նաև ինձ մը ծանրացուցիչ գա-
ղափարներ ու նախապաշարունակեր. և
զրքերէն քաղուած պատրանքներ՝ մեծաւ
մասամբ բանաստեղծական և առասպելա-
կան նկարագրով: